2) көјәрмәк, көј рәнкдә олмаг—синеть, посинеть, быть голубым.

КОЬЙИНБАЛАНКЪОЙ *бот.* көј бөјүрткән—зеленая ежевика.

КОБЙИНБЕСУН (*Н*), ГОГИНБЕСУН (*В*) 1) јашыллашдырмаг, көјәртмәк—озеленить, делать зеленым; 2) көјәртмәк, көј рәнкдә етмәк— сделать синим.

КОЬЙИНХЪОЪХЪ *мед.* көјәскүрәк (*хәстәлик*)—коклюш (*букв., зеленый кашель*).

КОЬЙУЬНЛУГЪ (*Н*), ГОГИНЛУГЪ (*В*) 1) јашыллыг, көјлүк—зелень, растение, растительность; 2) көјлүк; көј рәнклилик—синева; синяк.

КОЬЛОЬ (*В*) *см.* **келе.**

КОЬПКОЬЙИН (*Н*), ГОПГОГИН (*В*) көмкөј, түнд көј; там јашыл—совсем голубой, совсем синий.

КОЬЙРУЬДЖ (*Н*) *см.* **Зид.**

КОЬЛОЬАЙТК1АЛ (*В*) *см.* **Келеаьйитк1ал.**

КОЬЛОЬЛУГЪ (*В*) *см.* **Келелугъ.**

КОЬЛОЬШ (*В*) (*-ух*) рәгс, ојнама—танец, пляска.

КОЬЛОЬШПЕСУН (*В*) рәгс етмәк, ојнамаг—танцевать, плясать.

КОЬМИШ (*-ух*//*-хо*) *зоол.* чамыш—буйволица.

КОЬРДИ (*В*) 1) низә, мызраг, чида—копье; 2) гылынч—сабля.

КОЬРУЬДЖНАЬХОД (*Н*) *см.* **Зиддахэд.**

КОЬТРУЬМ *м.-н. нет.* көтүрүм, күчдән дүшмүш, зәифләшмиш (һејван)—обессиленный, ослабленный (животное).

КУРДАК1 (*-ух*//*-хо*) чәлтик бичиләндән сонра галан күләшли саһә—поле после жатвы чалтыка.

КУЪКЕЪИЪН *см.* **Киъкоъиън.**

КУЬКУЬМ гулплу мис су габы, күјүм—большой медный кувшин для воды.

КУЬЛДУЬР-КУЬЛДУЬР килдир-килдир, килә-килә—по капле, каплями.

КУЬЛЛАЬ (*-ух*//*-хо*) күллә—пуля.

КУЬМУЬШ күмүш—серебро.

КУЬНДАЬ (*-ух*//*-ох*) күндә, хәмир күндәси—комок теста, круглый кусок теста.

КУЬНДАЬБЕСУН күндәләмәк (*хәмири*)—скатывать тесто.

КУЬРЗАЬ *зоол.* күрзә—гадюка.

КУЬРКАЬНИ хырда вә гара рәнкли буғда, күлкәнә—мелкая и черноватая пшеница.

КУЬРКУЬР (*Н*) *см.* **Гурдендж.**

КУЬРКУЬРК1АЛ *см.* **Доьрдоьрк1ал.**

КУЬРУЬ (*Н*) 20 пуд буғда, јахуд 20 пуд арпа—20 пудов пшеницы или 20 пудов ячменя.

КУЬРДЖИ күрчү—грузин.

КУЬРДЖИН күрчү(нүн)—грузинский. □ **Куьрджин муз** күрчү дили—грузинский язык.

КЪ

КЪА[1] иjирми—двадцать.

КЪА[2] *част.* вә, илә—и, да. *Фикъайекъ акьсун* әт вә чахыр алмаг— купить вино и мясо.

КЪАЬ (*В*) сүнкәр—губка.

КЪАБАГЪ (*В*) (*-ух*) *см.* **Къувангъ.**

КЪАБУЛ гәбул—прием, принятие.

КЪАБУЛБАКСУН гәбул олунмаг—быть принятым.

КЪАБУЛБЕСТ1ЕСУН гәбул етдирмәк—заставить (*просить*) принимать.

КЪАБУЛБЕСУН гәбул етмәк—принимать; одобрять.

КЪАВАР (*-ух*//*-хо*) 1) габар—волдырь; 2) дөјәнәк—мозоль.

КЪАВАРБАКСУН 1) габар олмаг—покрываться волдырями; 2) дөјәнәк олмаг—покрыться мозолями.

КЪАВАРБЕСУН габарлатмаг—мозолить.

КЪАВАР-КЪАВАР 1) габар-габар, јаралы-паралы—весь покрытый волдырями, израненный; 2) габарлы—мозолистый.

КЪАВАР-КЪАВАРБАКСУН *см.* **Къаварбаксун.**

КЪАВАР-КЪАВАРБЕСУН габар-габар еләмәк—набивать мозоли, покрыться волдырями.

КЪАЗАРЛА габарлы, дәјәнәкли—покрытый волдырями, мозолистый.

КЪАВАРНУТ1 габарсыз, дөјәнәксиз—без волдыря, без мозоли.

КЪАГЪЫЗ (*Н*) *см.* **Кағыз.**

КЪАДАГЪА гадаған, гадаған етмә—запрет, запрещение.

КЪАДАГЪАБАКСУН гадаған олунмаг—быть запрещенным.

КЪАДАГЪАБЕСТ1ЕСТ1ЕСУН гадаған етдирмәк—заставить (*просить*) запрещать, воспрещать.

КЪАДАГЪАБЕСУН гадаған етмәк—запретить, воспретить.

КЪАЗ (*-ур*//*-ух*) *зоол.* газ—гусь.

КЪАЗАЙШСУН газанмаг, кәлир әлдә етмәк—зарабатывать, получать прибыль (*выгоду*).

КЪАЗАИНШБЕСУН *см.* **Къазайиншсун.**

КЪАЗАНДЖ (*Н*) (*-хо*) газанч, фајда, мәнфәәт—барыш, заработок, выгода, прибыль.

КЪАЗАНДЖЛА газанчлы, кәлирли — выгодный, прибыльный.

КЪАЗАНДЖНУТ1 газанчсыз, фајдасыз. мәнфәәтсиз—без выгоды, без заработка, без барыша.

КЪАЗАНДЖТ1АР јахшы газанан—умеющий хорошо зарабатывать.

КЪАЙА *см.* **К1ач1.**

КЪАЙАЛУГЪ *см.* **К1ач1лугъ.**

КЪАЙГЪУ гајғы, гејд—забота, попечение. □ **Къайгъуна мандесун** гајғысына галмаг (*биринин*)—заботиться (*о ком, о чем*).

КЪАЙГЪУЛУ 1) гајғылы—заботливый; 2) фикирли, гајғылы—озабоченный.

КЪАЙГЪУНУТ1 гајғысыз, дәрдсиз, гәмсиз—беззаботный, беспечный.

КЪАЙДА гајда, ганун, низам—правило, порядок, распорядок.

КЪАЙДА-К1АНОН гајда-ганун, низам-интизам—правило, порядок, распорядок.

КЪАЙДАЛУ 1) интизамлы, гануни—дисциплинированный, законный; 2) гайдалы, нәзакәтли—приличный, порядочный, вежливый.

КЪАЙДАНУТ1 гајдасыз, ганунсуз—неправильно, незаконно; неправильный, незаконный.

КЪАЙИНШ (*-ух*//*-хо*) гајыш, кәмәр, тогга—ремень, пояс.

КЪАЙИНШЛУГЪ гајышлыг, кәмәрлик—для ремня, для пояса. □ **Кьайиншлугъ т1ол** гајышлыг дәри—кожа для ремня.

КЪАЙЛАН (*-ух*//*-хо*) гәлјан, чубуг—трубка, кальян.

КЪАЙМАГЪ гајмаг—сливки.

КЪАЙНАНА *см.* **Къайнако.**

КЪАЙНАР *см.* **Ж1алк1а.**

КЪАИЗ (*В*) *см.* **Боъхаъл.**

КЪАИН (*-ух*//*-хо*) гајын, арвадын гардашы—шурин, брат жены.

КЪАЙСАР ијрәнч, чиркин—отвратительно, некрасиво; отвратительный, некрасивый.

КЪАЙСАРБАКСУН ијрәнмәк—брезгать, гнушаться.

КЪАЙСАРБЕСУН ијрәндирмәк—вызывать брезгливость, отвращать.

КЪАЙСИ әрик гахы, гурусу, гајсы — курага, сушеные абрикосы.

КЪАКЪУЛДАЙШСУН гаггылдамаг—кудахтать, гоготать.

КЪАКЪУЛТИ гаггылты—кудахтанье.

КЪАЛ (*В*) (*-ух*//*-ур-ух*) гузу—барашек, ягнёнок.

КЪАЛА[1] беш әдәд шабалыд—пять каштанов. *Удигъон хъо ц1абула са къалат1унне* удинләр беш әдәд шабалыда бир „гала“ дејирләр—удины пять каштанов называют „къала“.

КЪАЛА[2] (*-ух*//*-ох*) 1) дашдан тикилмиш гала дивары—каменная крепостная стена; 2) гала—крепость.

КЪАЛАБЕСУН топламаг, бир јерә јығмаг—собирать, набирать, складывать (*в одно место*).

КЪАЛАГЪАН кеј, удухмуш—остолоп, квашня, рассеянный.

КЪАЛА-КЪАЛАБЕСУН *см.* **Къалабесун.**

КЪАЛАЙ (*-ух*//*-хо*) галај—олово.

КЪАЛАЙДЕСУН 1) галајлааг—лудить; 2) перен. сөјмәк биабыр етмәк—ругать; позорить.

КЪАЛАЙЧИ галајчы—лудильщик.

КЪАЛТАГЪ (*-ур*//*-хо*) галтаг—ленчик седла.

КЪАЛУГЪ ијирмилик—двадцатка. □ *Къа коьпуьлугъ* ијирми гәпиклик—двадцатикопеечный.

КЪАЛХАН[1] (*Н*) *мн. нет* гышда чөл донузунун дәриси алтында әмәлә кәлән галын пиј гаты—толстый слой жира, образующийся под кожей в зимнее время у дикой свиньи.

КЪАЛХАН[2] (*-ух*//*-хо*) галхан—щит.

КЪАММАЗ ганмаз, ахмаг—непонятливый, бестолковый.

КЪММАЗБАКСУН ганмаз олмаг, ахмаг олмаг—быть (*стать*) непонятливым, бестолковым.

КЪАММАЗЛУГЪ ганмазлыг, ахмаглыг—непонятливость, невежественность.

КЪАНГЪАЛ (*Н*) (*-хо*) *бот.* гангал—чертополох (*растение*).

КЪАНГЪАЛЛУГЪ гангаллыг—место (*поле*), покрытое чертополохом.

КЪАНГЪУТ1 *см.* **Гьакъеци.**

КЪАНДАГЪ (*-ух*//*-хо*) хәндәк, канал—канава, ров.

КЪАНОУЬЗ рәнкли ипәк парча, гәноуз—цветная шелковая ткань.

КЪАНТАРГЪА (*-ух*//*-ох*) јүјән, гантарға—удила, узда с удилами.

КЪАПАГЪ гапаг—крышка. □ **Левет1ин къапагъ** газанын гапағы—крышка котла. **Пийин къапагъ** көз гапағы—веки (*глаз*).

КЪАПАГЪЛА гапаглы—с крышкой.

КЪАПАГЪНУТ1 гапагсыз—без крышки.

КЪАПАН гапан, ири тәрәзи—весы (*большие*).

КЪАПАНЧИ (*-ух*//*-й-ох*) гапанчы—весовщик.

КЪАПКЪАРИ гупгуру, тамам гуру—совершенно сухой, пересохший.

КЪАПКЪАРИБАКСУН гупгуру гурумаг—совсем высохнуть, засохнуть.

КЪАРА гәдәр—количество (*сколько*). *Гьекъара?* нә гәдәр?—сколько? **Къаьраь-къаьсаьб** саjсыз-һесабсыз, һәддиндән чох—бесчисленный, очень много.

КЪАРАБАШ (*-ур-ух*) гул, кәлә, гарабаш—невольн(ица).

КЪАРАГЪАДЖ *бот.* гарағач—вяз, карагач (*дерево*).

КЪАРАГЪАДЖНАХОД *см.* **Къарагъадж.**

КЪАРАМАДЖ (*-ур хо*) јетишмиш, дәјмиш шабалыд—созревший (*поспевший*) каштан.

КЪАРАНПУЗ (*Н*) *см.* **К1оромп1уц1.**

КЪАРАТИКАН *см.* **Чышкъына.**

КЪАРАЧИ (*-ух*/*-й-ох*) 1) гарачы—цыган; 2) чох чығыр-бағыр салан—крикун.

КЪАРГЬИШ гарғыш—проклинание.

КЪАРГЪИШБЕСТ1ЕСУН гарғытдырмаг—заставить (*просить*) проклинать.

КЪАРГЪИШ1БЕСУН гарғымаг—проклинать.

КЪАРГЪИШЕСУН гарғынмаг—быть проклятым.

КЪАРГЪИШЕЦИ гарғынмыш—прóклятый.

КЪАРГЪОДАЛИ (*В*), КЪАРДАЛИ (*Н*) *бот.* гарғыдалы—кукуруза.

КЪАРГЪУН гарғы—камыш.

КЪАРДАЛИ (*Н*) *см.* **Къаргъодали.**

КЪАРЗАГЪ (*-ух*/*-хо*) гәрзәх, гозун, фындығын һәм јашыл, һәм дә гуру (*бәрк*) габығы—зеленая кожура и скорлупа мелкого ореха (*фундука*).

КЪАРИ гуру—сухой. *Къари ход* гуру ағач—засохшее дерево. *Къари гъогъ* гуру(дулмуш) алча—сухая (*сушеная*) алыча.

КЪАРИБАКСУН гурумаг—высыхать, засыхать.

КЪАРИБЕСТ1ЕСУН гурутдурмаг—заставить (*просить*) сушить, высушить.

КЪАРИБЕСУН гурутмаг—сушить.

КЪАРИЖ1ОГЪУЛ (*В*) јај—лето.

КЪАРИ-КЪАРИ гуру-гуру—сухо, сухой.

КЪАРИГ1УЛ (*-ур-ух*) кишмиш, сәбзә—кишмиш, изюм (*сушеный виноград*), сабза.

КЪАРИЧ1АЬЛИ (*-ух*/*-й-ох*) гуру балыг—копченая (*сушеная*) рыба.

КЪАРМАГЪ (*-ух*/*ох*) 1) гармаг—крючок; 2) тилов—удочка.

КЪАРНАПА ачкөз, көрмәмиш—обжора, жадный.

КЪАРОЛ гаровул—караул, стража.

КЪАРОЛЗАПСУН гаровул чәкмәк—караулить, нести караул.

КЪАРОЛЧИ (*-ух*/*-й-ох*) гаровулчу—караульщик.

КЪАРПУЗ (*-ух*/*-хо*) гарпыз—арбуз.

КЪАРТ[1] 1) бәрк, гуру (*меjвә*)—жесткий, несочный, сухой (*фрукты, ягоды*); 2) гашыма—чесание (*Н*).

КЪАРТ[2] халис, әсил—исконный, настоящий, потомственный. *Къарт удинэ* халис удиндир, әсил удиндир—настоящий удин, чистокровный удин.

КЪАРТМАГЪ (*-ух*/*-хо*) гартмаг—корка, струп.

КЪАТ[1] (*-ур-ух*) гат—слой, складка.

КАТ[2] (*-ур-ух*) ара—промежуток.

КЪАТБАКЪАТ1 гатбагат—по слоям, слоями.

КЪАТ-КЪАТ 1) гат-гат, артыг-артыг—много раз, неоднократно; 2) гат-гат, бүзмәли, бүзүмлү—складчатый, слоистый; 3) гат-гат—слоями.

КЪАТ-КЪАТБАКСУН гат-гат олмаг, бүзүшмәк, бүкүлмәк—быть (*стать*) сложенным, съеживаться, складываться.

КЪАТ-КЪАТБЕСУН гат-гат етмәк, бүзмәк, бүкмәк—складывать, сжать, сгибать.

КЪАТМА-КЪАРЫШЫГ *см.* **Каьркуьр.**

КЪАТ1Т1АЙШСУН бүкмәк, гатламаг, бүзмәк—складывать, сгибать, сжимать.

КЪАУМДЖИ ијирминчи—двадцатый.

КЪАХСЫГЪ (*Н*) *см.* **К1аьш.**

КЪАХСЫГЪБАКСУН (*Н*) *см.* **К1аьшбаксун.**

КЪАГЬАЗАР ијирими мин—двадцать тысяч.

КЪАЧАГЪ (*-ух*/*-хо*) гачаг—дезертир, беглец.

КЪАЧАГЪБАКСУН гачаг олмаг, гачаг дүшмәк—быть (*стать*) дезертиром, беглецом.

КЪАЧАГЪБЕСУН гачаг салмаг, гачаг дүшмәјә мәчбур етмәк—делать дезертиром, беглецом, заставлять стать дезертиром, беглецом.

КЪАЧАГЪЛУГЪ гачаглыг—дезертирство.

КЪАЧАГЪЛУГЪБЕСУН гачаглыг етмәк, јол кәсмәк—разбойничать, грабить.

КЪАЧИ (*-ух*/*-й-ох*) гајчы—ножницы.

КЪАЧ1 дар, енсиз—узкий, неширокий.

КЪАЧ1АКЪАЧ1 *см.* **Т1ит1агьат1ит1а.**

КЪАЧ1АРУН дарысгал, дар—тесный.

КЪАЧ1БАКСУН дар олмаг, даралмаг—быть узким.

КЪАЧ1БЕСТ1ЕСУН даралтдырмаг, дар етдирмәк—заставить (*просить*) сузить.

КЪАЧ1БЕСУН даралтмаг, дар етмәк—сужать, делать узким.

КЪАЧ1ЛУГЪ дарлыг, енсизлик—теснота.

КЪАЧ̆[1] (*-ур-ух*) ағры—боль. □ **Бийинкъач̆** баш ағрысы—головная боль. **Пийинкъач̆** көз ағрысы—глазная боль.

КЪАЧ̆[2] (*Н*) дирсәк—локоть.

КЪАЧ1АРУН 1) дарлыг, дар јер—теснота, тесное место; 2) енсиз, дар—узкий.

КЪАЧБОТ1АЛ ағрыкәсән—болеутоляющий. *Кьачбот1-ала дава* ағрыкәсән дәрман—болеутоляющее лекарство.

КЪАЧДАЛО ағрыдычы—вызывающий боль, обладающий свойством вызывать боль.

КЪАЧДЕСУН ағрытмаг—причинять боль.

КЪАЧНУТ1 ағрысыз, әзијјәтсиз—без боли, безболезненный.

КЪАЧП1ЕСУН ағрымаг—болеть.

КЪАДЖИЛ (*Н*) из—след.

КЪАШ *мн. нет* гаш—бровь.

КЪАШИ (*В*) *см.* **Къайинш.**

КЪАШКЪАБАГЪ гашгабаг—хмурое лицо. □ **Къашкъабагъа ципсун** гашгабағыны төкмәк — нахмуриться, насупиться,

КЪАШКЪАБАГЪЛУ гашгабаглы—хмурый, мрачный, насупившийся.

КЪАШКЪАБАГЪЛУБАКСУН гашгабаглы олмаг, кефсиз олмаг—быть хмурым, мрачным.

КЪАШКЪУН (*-ух*//*-хо*) гарачы—цыган.

КЪАШОВ (*-ух*//*-хо*) гашов—скребница.

КЪАШОВЛАЙШСУН гашовламаг, гашов чәкмәк—чистить скребницей.

КЪАЪВАЪН (*В*), ХЪАВУН (*Н*) (*-ух*//*-хо*) горуг, бичәнәк, отлаг—луг, пастбище.

КЪАЪВИЪ[1] (*В*) (*-ух*) зәнк, зынгров—колокол(ьчик), звонок.

КЪАЪВИЪ[2] (*В*) (*-ух*) *бот.* зәнкчичәји—колокольчик (*цветок*).

КЪАЪВИЪ[3] (*Н*) *мн. нет.* чар, књаз—царь, князь.

КЪАЪКЪАЪ боғма—удушение.

КЪАЪКЪАЪЙЕСУН 1) боғулмаг, нәфәси чатмамаг—задыхаться, чувствовать удушье; 2) боғулмаг, гәрг олмаг батмаг—тонуть, утопать.

КЪАЪКЪАЪЙЕЦИ боғулмуш—задушенный.

КЪАЪКЪАЪНИК1 (*В*) (*-ух*) гәпик—копейка,

КЪАЪКЪАЪПЕСТ1ЕСУН боғдурмаг—заставить (*просить*) задушить.

КЪАЪКЪАЪПЕСУН боғмаг—душить.

КЪАЪКЪАЪПУН (*В*) гајғанаг—яичница.

КЪАЪЛИЪК1 (*-ух*//*-хо*) балача күпә — небольшой глиняный кувшин.

КЪАЪНД гәнд—сахар.

КЪАЪНЦ1 (*-ур -ух*) (*В*) бујнуз—рог.

КЪАЪТИЪР (*-ух*//*-хо*) *зоол.* гатыр—мул.

КЪАЬБИЗ[1] (*-ух*//*-хо*) гәбз—квитанция, расписка.

КЪАЬБИЗ[2] *мед.* гәбиз, гарны бағланма—запор желудка.

КЪАЬБИЗБАКСУН гарны бағланмаг, гәбиз олмаг—страдать запором желудка.

КЪАЬДИР 1) гәдир, гәдир-гијмәт—достоинство, цена. *Къаьдираь аваба ксун* гәдрини билмәк (*биринин*)—оценить по достоинству (*кого-то, что-то*), 2) гијмәт—цена.

КЪАЬЛАЬМ (*Н*) *см.* **Мат1ит1.**

КЪАЬЛАЬТ (*-ух*//*ох*) сәһв, гәләт—ошибка, упущение.

КЪАЬЛАЬТБЕСУН сәһв етмәк, гәләт етмәк—ошибаться, допускать ошибки.

КЪАЬЛАЬТНУТ1 сәһвсиз, гәләтсиз—без ошибок, безошибочно.

КЪАЬЛИБ гәлиб—форма, колодка. □ **Къаьлибаь баст1ун** гәлибә салмаг, гәлибә чәкмәк—натянуть на колодку. □ **Кьаьлибаь арцевк1сун** гәлибә отуртмаг—поместить в колодку.

КЪАЬМАЬ (*-х*//*-хо*) гәмә, кичик хәнчәр—небольшой. кинжал, финка.

КЪАЬНАЬД (*-ух*//*хо*) ганад-крыло.

КЪАЬНАЬДЛАЬ ганадлы—крылатый.

КЪАЬНАЬДНУТ1 ганадсыз—бескрылый.

КЪАЬНОЬЗ (*Н*) гановуз, ипәк парча—канаус, шелковая ткань.

КЪАЬРАЬЗ гәрәз—умысел, задняя мысль.

КЪАЬРАЬЗНУТ1 гәрәзсиз—бескорыстно.

КЪАЬРАЬ-КЬАЬСАЬБ сајсыз-һесабсыз—бесчисленный

КЪАЬРИБ гәриб, јаделли—чужестранец, пришелец.

КЪАЬРИБАЬ гәрибә; гәшәнк, көзәл, һејранедичи—замечательный, удивительный, дивный.

КЪАЬРИБЛУГЪ гәриблик, тәклик—состояние (*положение*) чужестранца; одиночесво.

КЪАЬСД гәсд—попытка, замысел.

КЪАЬСДБЕСУН гәсд еләмәк, гәсд етмәк—покушаться, посягать.

КЪАЬСТ1ЕН гәсдән—нарочно, умышленно.

КЪАЬСТ1И-КЪАЬРАЬЗ гәсд-гәрәз(*чилик*)—вражда, враждебность.

КЪАЬФАЬС (*-ух*//*-хо*) гәфәс—клетка.

КЪЕЙРАЗ башга, гејри—другой, иной.

КЪИГЪ (*Н*) хиртдәк, боғаз—гортань горло.

КЪИГЪАЬКИРБСУН боғаза јығмаг, инчитмәк, зүлметмәк—доводить, мучить, терзать.

КЪИЖАЬ (*ух*//*-ох*) *бот.* батаглыгда, чај гырағында битән битки, гижә—вид растения, папоротник.

КЪИЛБАШ *мед.* долама (*бармагда*), дырнаг арасындакы jара—ногтоеда.

КЪИМАЬ *см.* **Къимаь-къимаь.**

КЪИМАЬ-КЪИМАЬ тикә-тикә, парча-парча, гыјма-гыјма—на куски, кусками, кусочками.

КЪЫРХ (*Н*) *см.* **Пlаъхъо.**

КЪЫРХБИПl (*Н*) *см.* **Пlаъкъсбипl.**

КЪЫРХВУЙ (*Н*) *см.* **Пlаъкъовуй.**

КЪЫРХВУЪГЪ (*Н*) *см.* **Пlаъкъовуъгъ.**

КЪЫРХХЪО (*Н*) *см.* **Пlаъкъохъо.**

КЪИНЧl (*В*) *см.* **Къичl.**

КЪИНЧlЕСУН (*В*) *см.* **Къичlесун.**

КЪИНЧlПlЕСУН (*В*) *см.* **Къичlпlесун.**

КЪИРГЪИ (*-ух, -й-ох*) *зоол.* гырғы—ястреб.

КЪИЦИРИ (*В*) (*-ух*) габ—сосуд, посуда.

КЪИЧl 1) гырпылы (*көзү гырпылы олмаг*)—суженный (*о глазах*). □ **Са пул къичlпlи хъайкlамун** бир көз гырпымында—в одно мгновение; 2) гысылмыш—сжатый.

КЪИЧlЕСУН 1) гырпылмаг—мигать: 2) гысылмаг—сжиматься.

КЪИЧlЕЦИ 1) гырпылмыш—мигающий, моргающий; 2) гысылмыш, сыхылмыш—сжатый, зажатый.

КЪИЧlПlЕСУН 1) гырпмаг—мигать, моргать; 2) сыхмаг—сжимать.

КЪИЪ горху, ваһимә—боязнь, испуг, страх.

КЪИЪБАЛО горхмаг, чәсарәтсиз—трусливый, боязливый, робкий.

КЪИЪБЕСУН горхмаг, ваһимәјә дүшмәк—бояться, пугаться, страшиться.

КЪИЪБСУН-КЪИЪБСУН горха-горха—боязливо, робко, пугливо, с испугом.

КЪИЪДЕСТlУН горхутмаг, ваһимәјә салмаг—пугать, устрашать.

КЪИЪЛАЪНЦlЕПСУН зинкилдәмәк—визжать. □ *Куьчlаньнен къиълаънцlенне* күчүк зинкилдәјир—щенок визжит.

КЪИЪЛАНЦИ (*В*) *см.* **Кlорцlиморцlи.**

КЪЫЗДЫРМА гыздырма, иситмә—малярия, лихорадка.

КЪЫЗЫЛКЪУШ (*-ур-ух*) *зоол.* гызылгуш—сокол.

КЪЫЗЫЛДЖЫГЪ *мед.* гызылча (*хәстәлик*)—корь (*болезнь*).

КЪЫЛЫГЪ хасијјәт, гылыг—характер, черта характера.

КЪЫЛЫГЪЛА хошхасиләтли, хошрәфтарлы, гылыг ы—добронравный, обходительный, уживчивый.

КЪЫЛЫГЪНУТl хасијјәти пис олан, гылыгсыз—злонравный, неприветливый.

КЪЫЛЧЫГЪ (*-ух, -хо*) 1) гылчыг—усик колоса; 2) габыг (*буғдада, арпада, чәлтикдә*)—шелуха (*у зерна*).

КЪЫРЫМ *см.* **Пlуьжуьр.**

КЪЫРМА 1) гырма (*түфәнк үчүн*)—дробь (*для стрельбы из ружья*); 2) *мед.* һејванларын ағзында әмәлә кәлән гырмавари хәстәлик, гырма—болезнь во рту животных.

КЪЫРХЫН(АГЪ) гырх күн (*доғумдан сонра*)—сорок дней (после родов).

КЪЫРХМУГЪ (*Н*) *см.* **Пlаъкъомугъ.**

КЪЫРХПlАЪ *см.* **Пlаъкъопlаъ.**

КЪЫРХСА (*Н*) *см.* **Пlаъкъоса.**

КЪЫРХУЪХЪ (*Н*) *см.* **Пlаъкъоуъхъ.**

КЪЫРХХИБ (*Н*) *см.* **Пlаъкъохиб.**

КЪЫРЧИ хәсис,—скупой, жадный. **Къырчибаксун** хәсис олмаг—быть скупым, скрягой.

КЪЫСМАТНУТl гисмәтсиз—без удела, без доли.

КЪЫСАС гисас—месть, возмездие.

КЪЫСАСГЪАКЪСУН гисас алмаг—мстить.

КЪЫСЫР гысыр, доғмајан—яловый (*о животных*). □ **Къысыр чур** гысыр инәк—яловая корова. **Къысыр мандесун** гысыр ға маг, гысыр олмаг—быть, остаться яловым.

КЪЫСЫРЛУГЪ гысырлыг—яловость, бесплодие.

КЪЫСМАТ гисмәт—участь, доля.

КЪЫСМАТlСУЗ *см.* **Къысматнутl.**

КЪЫТl надир, азтапылан—редкий, дефицитный.

КЪЫТlТlУГЪ гытлыг—недостача, нехватка, недостаток.

КЪЫРЧИЛУГЪ хәсислик—скупость, жадность.

КЪЫШl (*В*) тохума маллар, парчалар—текстиль, текстильные изделия.

КЪОАТ (*В*) *см.* **Къуватl.**

КЪОАТЛУ (*В*) *см.* **Къуватлу.**

КЪОБИ (*-ух -й-ох*) гобу, хәндәк, учурум—котловина, пропасть, обрыв.

КЪОВ (*-ур-ух*) гов—трут.

КЪОВА (*Н*) *см.* **Къожда.**

КЪОДУГЪ (*Н*) (*-хо*) годуг, ешшәк баласы—осленок.

КЪОЖА (*Н*) *см.* **Къоджа.**

КЪОЙЛУГЪАН чәкиллик, ипәк бағы—шелковичный сад.

КЪОКЪ (*-ур-ух*) *анат.* боғаз—горло.

КЪОКЪИНКЪАЧ//КЪОКЪНАКЪАЧ *мед.* анкина, боғаз ағрысы (*боғаз кәлмә*)—ангина.

КЪОКЪНАТlУМА *анат.* һулгум—глотка.

КЪОЛЧАГЪ голчаг, тахыл бичәркән гола доланан парча—нарукавник, налокотник.

КЪОНАГЪ (*-ух, -хо*) гонаг—гость. □**Къонагъ калпсун** гонаг чағырмаг—звать в гости.

КЪОНАГЪБАКСУН 1) гонаг олмаг—быть в гостях; 2) бир јердә мүвәггәти галмаг (*јашамаг*)—остановиться (*жить*) где-н. временно.

КЪОНАГЪБЕСУН гонаг еләмәк—угощать.
КЪОНАГЪИН гонағын, гонаг үчүн—для гостя. □ **Къонагъин отагъ** гонаг отағы—гостиная, комната для гостей.
КЪОНАГЪЛУГЪ гонаглыг—пир, угощение.
КЪОНАГЪНУТ1 гонагсыз—без гостей.
КЪОНДАГЪ[1] (*-ух//-хо*) гундаг (*ушаг үчүн*)—пеленки.
КЪОНДАГЪ[2] (*-ух//-хо*) гундаг (*түфәнкдә*)—приклад (*ружья*).
КЪОНДАГЪБЕСТ1ЕСУН бәләтдирмәк, гундаглатдырмаг—заставить (*просить*) пеленать.
КЪОНДАГЪБЕСУН бәләмәк гундагламаг—пеленать.
КЪОНДАЪГЪЛУГЪ гундаглыг—материал для приклада.
КЪОПАЛАГЪ 1) ағач јонгары, гопалаг—опилки, щепки; 2) ағачын тез гопан, сынан будағы—ветка, которая очень легко отламывается.
КЪОРА 1) абгора, кал мејвәнин ширәси—кисловатый сок незрелого фрукта; 2) гора, дәјмәмиш, кал (*мејвә*) — неспелые фрукты.
КЪОРОГЪ (*-м-ух*) горуг, отлаг—луг, пастбище.
КЪОТАЗ готаз, сачаг—кисть, бахрома.
КЪОТУР готур—чесотка. □ **Къот1ур бафст1ун** готур дүшмәк, готурламаг—плешиветь, заболеть чесоткой. **Къот1ур ч1еп1сун** готур тутмаг—схватить чесотку.
КЪОТУРРУГЪ готурлуг—чесотка.
КЪОХЛАНГ (*-ух//-хо*) биләрзик, голбаг—браслет.
КЪОГЬУМ гоһум, әграба—родичи, родня.
КЪОГЪУМБАЗЛУГЪ гоһумбазлыг, гоһум тәрәфи сахламаг—семейственность, кумовство.
КЪОГЬУМБАКСУН гоһумлашмаг, гоһум олмаг—породниться, сродниться.
КЪОГЬУМЛУГЪ гоһумлуг—родство, родственные связи.
КЪОГЬУМЛУГЪБЕСУН гоһумлуг етмәк—породниться (*букв. „родственничать“*).
КЪОГЬУМНУТ1 гоһумсуз—без родственников, не имеющий родственника.
КЪОГЬУМСУЗ (*Н*) *см.* **Къогьумнут1.**
КЪОЧ (*-ур//-ур-ух*) гоч, еркәк гојун—баран-самец.
КЪОЧИ (*-й -ох*) *уст.* гочу—атаман, сорвиголова.
КЬОДЖА КЬОЖА гоча, аһыл, јашлы—старый, старик.
КЪОДЖАБАКСУН//КЪОЖ1АБАКСУН гочалмаг—стареть.
КЪОДЖАБЕСУН//КЪОЖ1АБЕСУН гочалтмаг—заставлять стареть.
КЪОДЖАЛУГЪ//КЪОЖ1АЛУГЪ гочалыг, аһыллыг—старость.
КЪОША 1) гоша, чүт—парный, четный; 2) чүт—пара.
КЪОША-КЪОША гоша-гоша, чүт-чүт—попарно, парами.
КЪОШАЛУЬЛАЬ *см.* **П1аъдоъпк1аъл.**

КЪОШ1АМАГЪ овуч—горсть, пригоршня.
КЪОШУН (*-ух//-хо*) гошун, орду—армия, войско.
КЪОШУНИН гошун(ун)—армейский.
КЪОШУННУТ1 гошунсуз, ордусуз—без армии.
КЪОШУНСУЗ *см.* **Къошуннут1.**
КЪОЪДИЪ (*-ух//-й-ох*) *зоол.* тысбаға, баға—черепаха.
КЪОЪНТ1ИК1[1] (*-ух//-хо*) *бот.* шеһдуран—манжетка.
КЪОЪНТ1ИК1[2] ағач габығындан каса шәклиндә дүзәлдилән су габы—чаша из коры дерева.
КЪОЪП(ДЕСУН) илишдирмәк, вурмаг—ударить, шлепать.
КЪОЪРПУН (*-ух//-хо*) учурум, јарған—обрыв.
КЪОЪТМАЪДЖ (*-ух//-хо*) сураһы—столб.
КЪОЪШ1МОЪТ1 (*В*) күт, јонулмамыш, итиләнмәмиш—тупой, неотточенный, нережущий.
КЪУВАНГЪ (*Н*) (*-хо*) *бот.* говаг—тополь. □ **Маъйиън къувангъ гара** говаг—тополь черный. **Мац1и къувангъ** ағчаговаг, титрәк говаг—тополь серебристый.
КЪУВАТ1, КЪОАТ гүввәт, күч—мощь, сила.
КЪУВАТ1У, КЪОАТ1У гүввәтли, күчлү—мощный, сильный.
КЪУДА (*-ух//-ох*) гуда—сват(ья).
КЪУДАЛУГЪ гудалыг—сватство.
КЪУЗЕИ (*-мух*) гузей, күндүшмәјән јер—северная, теневая строна.
КЪУЗЕЙЛУГЪ гузејлик, нәмлик—сырсть, сырая местность.
КЪУЗИ (*Н*) *см.* **Къал.**
КЪУЙЕГЪ (*В*) (*-ух*) *зоол.* бағырсаг гурду—глисты.
КЪУЛ (*-ур-ух*) буд, омба—бедро, ляжка.
КЪУЛАНЧ1ОР *бот.* гушгонмаз, гуланчар—спаржа.
КЪУЛЛУГЪ гуллуг, хидмәт—служба, услуга.
КЪУЛЛУГЪБЕСУН гуллуг етмәк—служить.
КЪУЛЛУГЪНУТ1 гуллугсуз, хидмәтсиз, ишсиз—без службы, без работы.
КЪУЛЛУГЪЧИ (*-ух//-й-ох*) гуллугчу—служащий.
КЪУМ *см.* **Ша.**
КЪУМЛУГЪ *см.* **Шалугъ.**
КЪУМНУТ1 *см.* **Шанут1.**
КЪУМСАЛ *см.* **Шала.**
КЪУНДЖ гунч—голенище.
КЪУР уч, баш—верхушка, макушка. □ **Ходин къур** ағачын башы—макушка, верхушка дерева.
КЪУРАГЪ гураг, сусуз—засушливый, безводный.
КЪУРАХЛУГЪ гураглыг—засуха.
КЪУРСАГЪ 1) мә'дә—желудок; 2) гурсаг—сычуг. □ **Къурсагъ къач1есун** гурсағы даралмаг—сужение сычуга.
КЪУРТ (*-ур-ух*) гырт тојуг—наседка.

22—11

КЪУРТ1СУН **гуртумла ичмәк—пить глотками.**
КЪУРТ1УМ—гуртум—глоток.
КЪУРУЦ1 кирдә—круглый.
КЪУРУЦ1-КЪУРУЦ1 **кирдә-кирдә**—круглый-круглый.
КЪУТИ (*-ух*//*-й-ох*) гуту—коробка.
КЪУЧ1 удум—глоток.
КЪУЧ1ЕСУН удулмаг—быть проглоченным.
КЪУЧ1ЕЦИ удулмуш—проглоченный.
КЪУЧ1П1ЕСДЕСУН уддурмаг—заставить (*просить*) глотать.
КЪУЧ1П1ЕСУН удмаг—глотать.
КЪУДЖА (*-ух*//*-хо*) *бот.* кәндалаш—бузина.
КЪУДЖАГЪ//КЪУЖАГЪ гучаг, **ағуш**—охапка, объятие.
КЪУДЖАГЪ-КЪУДЖАГЪ гучаг-гучаг—охапками.
КЪУДЖ-КЪУДЖБЕСУН гучаглашмаг—обнимать друг друга, обниматься.
КЪУДЖБЕСУН **гучмаг**, гучагламаг—обнимать.
КЪУДЖЕСУН гучагланмаг—быть обнятым.
КЪУДЖЕЦИ гучулмуш—обнятый.
КЪУШ (*-ур-ух*) гуш—птица.
КЪУШАЬП1АЬЙИ *бот.* гушәппәји, битки нөвү—пастушья сумка
КЪУШКЪУН гушгун (*атын белинә јәһәр гојуланда гујруғунун алтындан кечирилән гајыш*) — подхвостник (*часть сбруи*).

Хъ

ХЪАВУН (*Н*) *см.* **Къаъваън.**
ХЪАЙ[1] ачыг, ајдын, тәмиз, дуру, **шәффаф**, парлаг—открытый, ясный, светлый, прозрачный. □ **Хъай бул** ачыг баш—открытая, непокрытая голова. **Хъай аьйит** дүз сөз, ачыг сөз, ајдын фикир—открытое, правдивое слово, ясная мысль. ◇ **Уьк1хъай** үрәји ачыг, гәлби ачыг, тәмиз үрәкли, мәрд (*адам*)—откровенный, чистый, чистосердечный; щедрый (*человек*). **Кулхъай** әлиачыг, варыны әсиркәмәјән, еһтијачы олана әл тутан (*адам*)—щедрый человек, который ни в чем не отказывает, помогает тем, кто нуждается в его помощи.
ХЪАЙ[2] гајытма(г)—возвращение.
ХЪАЙБАКСУН[1] гәлби ачыг олмаг, гәлби тәмиз олмаг—быть чистосердечным, откровенным.
ХЪАЙБАКСУН[2] гајытмаг—возращаться.
ХЪАЙДЕСУН гајтармаг—возращать, вернуть.
ХЪАЙДЕСТ1УН гајтартмаг—заставлять (*просить*) возвращать (*что-л.*); возвращаться.

ХЪАЙЕСУН **ачылмаг** (*мүхтәлиф мә'наларда*)—открываться; развязываться; рассветать.
ХЪАЙЕЦИ ачылмыш—открытый; раскрытый; развязанный.
ХЪАЙХЪАЙЕСУН 1) ачылышмаг—освоиться; 2) инкишаф етмәк, мүәјјән бир шеји мәнимсәмәк—развиваться; присвоить (*что-л.*).
ХЪАЙ-ХЪАЙРАП ачыг-ајдын, ачыг-ашкар—явный, очевидный, совершенно ясный.
ХЪАЙЛУГЪ ачыг јер, ачыглыг, кенишлик, дүзән, чөл—открытое место, пространство, ширь, простор.
ХЪАЙПЕСУН ачмаг (мүхтәлиф мә'наларда)—открывать; отпирать; развязывать; раскрывать дверь. *Дуькуьнаь хъайпесун* дүјүнү ачмаг—развязать узел. *Циц1ик хаъйпесун* чичәк ачмаг—расцветать. ◇ **пул хъайпесун** 1) көз ачмаг, башы ајылмаг (*ишдән*)—иметь досуг, освободиться от хлопот; 2) *перен.* көзүнү ачмаг (*кимин*), ајылтмаг—раскрыть кому-н. глаза, учить трезво смотреть на вещи; **йакъ хъайпесун** јол ачмаг, көмәк етмәк (*һәјатда, мадди, мә'нәви*)—проложить путь; помочь (*в жизни, материально, морально*). **Уьк1 хъайпесун** үрәк ачмаг, гәлбини шад етмәк, көнлүнү ачмаг—развеселить, обрадовать, рассеивать горе.
ХЪАЙДЖА ајдынча; ашкарча—убедительно; явно, вполне ясно.
ХЪАШЕСУН (*В*) *см.* **Хашесун.**
ХЪАШЕЦИ (*В*) *см.* **Хашеци.**
ХЪАШПЕСУН (*В*) *см.* **Хашпесун.**
ХЪЕЛ//ХЕЛ јүк—груз.
ХЪЕЛА//ХЕЛА 1) боғаз, һамилә—стельное животное; беременная; 2) јүклү—навьюченный, с грузом.
ХЪЕЛАБАКСУН//ХЕЛАБАКСУН һамилә олмаг, боғаз олмаг—быть (*стать*) беременной, стельной (*о животных*).
ХЪЕЛАЛУГЪ//ХЕЛАЛУГЪ боғазлыг, һамиләлик—стельность, беременность.
ХЪИЪ[1] 1) јары, јарым—половина. *Хъиъ еъш1* јарым алма—половина яблока; *хъиъ усен* јарым ил—полгода; 2) јарыг—щель; трещина; шрам. *Хъи к1одох* алны јарыг (јарылмыш)—имеющий шрам на лбу.
ХЪИЪ[2] јарыг—щель, трещина.
ХЪИЪАДУЛ *уст.* јарымаршин, јарымметрлик—пол-аршина, полметра.
ХЪИЪБАКИ јарылмыш, чапылмыш, чатылмыш—рассеченный, расколенный, треснутый.
ХЪИЪБАКСУН јарылмаг, чапылмаг—рассекаться, раскалываться.
ХЪИЪБАХЪИЪ јарыбајары, тән јары—пополам.
ХЪИЪБАЧ́ әлли (*јарым јүз*)—полсотни, пятьдесят.